

LİSE ÖĞRETMENLERİNDE SİGARA İÇME PREVELANSI

Esin TÜRKİSTANLI*

Halk Sağ. Stajyerleri**

GİRİŞ VE AMAÇ

Güncelliğini kaybetmeyen önemli sağlık konularından biri olan sigara. herkesin şikayet ettiği, ama içmekten vazgeçemediği bir alışkanlıktır (16).

Sigara içme alışkanlığı, hastalık ve Ölümlerin en önemli nedenlerinden biri olarak tanımlanmaktadır (19). Koroner kalp hastalığı başta akciğer kanseri olmak üzere damar organ kanserleri, kronik bronşit ve serebrovasküler hastalıklar sigaranın neden olabileceği, bulaşıcı ve sık rastlanan hastalıklardır (4, 17, 18, 21). Türkiye'de yılda 2.5 milyon. WHO Avrupa Bölgesi ülkelerinde her yıl 40.000 kadın ve 360 000 erkek olmak üzere 400 000 kişi sigaranın neden olduğu kanserler nedeniyle ölmektedir (6, 19).

Bugün dünya üzerinde 1 milyar 360 milyon insan sigara içmektedir (13). PIAR tarafından yapılan sigara alışkanlıklarını ve sigara ile mücadele kampanyası kamuoyunu araştırmaya sonuçlarına göre ülkemizde erkeklerin %63'ü kadınlardan %24'ü sigara içmektedir (18). Ülkemizde sigaraya başlama yaşı:

07-12 yaş arasında %7.9 13-15 yaş arasında %18.4 16-18 yaş arasında %30.4 19-21 yaş arasında %24.3 22-30 yaş arasında %15.6 30 yaş ve sonrası %3.4 oranıyla belirtilmiştir (13).

Garıldığı gibi sigaraya başlama daha çok 16-18 yaş grubu gençlerde yoğunlaşmaktadır. Gençlerin sigara içmeye başlama nedenleri arasında özellikle ailede, anne, baba, kardeşler, okulda öğretmen ve arkadaşların sigara içmesinin etkin olduğu gözlemlenmiştir.

- Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Halk Sağlığı Hemşireliği AHD.
- 28 Mayıs 1993'de 'Sigara ile Savaş I. Ulusal Hemşirelik Simpozyumu'nda serbest bildiri olarak sunulmuştur.

Bu yazden sigara salgininin kontrolane yOnelik mesleki sorunluluklan ve sosyal rolled geregi ogretnienlere Ozellikle use Ogretmenlerine buyuk Orev dil*mektedir (19). Sigaraya kar*1 yfirutfilecek okul kampanyalarinda ogretmenlerin rol modeli oliWurduklari 'On sigara. iernerneleri de onerilmektedir (14).

Bu Ozden yola cikarak planlanan ara*tirma Bornova'da Use ogretmenleri arasinda sigara icrne yaygmligim ye nedenlerini belirlemeyi amaclannstir.

GERE VE YoNTEM.

Tanimlayici kismen anailtik ye kesitsel tardeki bu call*manin verileri 1-30 Icastm 1992 tarihleri arasinda, Bornova ilcesine bagli lfseler arasinda %50 arneklem oram. basit tesadUfl errneklem teknigl Ile 6 lisede Ogretim yapan 303 ogretmen ile Ora- sulerek toplannm*tir. Sigara icrne prevelansini saptamak arnaciya Danya Saglik Orgutu toplanti ye yayinlarinda eri*kinlere ybrielik onerilen sorular ye tanimlar kullanthm*Lir (9).

BULGULAR VE TARTI*IVIA

Arastrma kapsamina alinan Ogretmenlerin ya ortalamasi 37.9 dun Bazi sosyo demografik Ozellikleri Tablo l'de Osterilmi*tir.

Tablo l'de Oraldaga gibi ogretmenlerin %46.8'i erkek %53.1 kadindir. %47.2'si 30-39 yas grubundadir. %87.11 evlidir ye ⁰4081.1 cekirdek ailede yeti*rnistir.

Tablo 2'de Orildfiga gibi ogretrnenlerin %62.4'u *imdiye dek bir kez de visa sigara icrni*tir. %61.7'si1 gunde en az bir Lane olmak azere 6 ay veya daha uzun sure sigara ictigini belirtmistir. Ogretmenlerin %54.12'si halen sigara icmektedir. Ogretmenler arasuida yapilan yere1 bir ara*tirmada sigara icme orani %77 olarak butunmuştur (20). Bayik Bornova iikokullanndakl ogretmenlerde yaptigi ara*hrmada, bu orani %47.9 olarak saptanmitir (5).

Tablo 2'ye Ore ara5tirma kapsamina alinan Ogretmenlerin sigara Icme daYram*lan *u *ekilde tanimlanir.

a. Flergun ieenler (daily smokers), Ogretmenlerin %43.81 gunde en az bir tane veya daha fazia olmak tizere sigara icmektedir. 13u grup gunde ortalama 11.6 adet sigara icmekted/r.

Tablo 1. Ogretinenlerin Sosyo Demografik **Ozelliklerin.e** Gore Dagilimi

Ozellikler	Sap	'Made
Yak Grubu		
20-29	44	14.6
30-39	143	47.2
40-49	107	35.3
50 +	9	2.9
Cinsiyet		
Erkek	142	46.9
Kadin	161	53.1
Medeni durumu		
Evli	264	87.1
Bekar	29	9.5
Dui	10	3.4
Yetistigi Aile Tipi		
cekirclek	246	81.1
Genii	50	16.5
Parcalannu	7	2.4
Toplam	303	100.0

Tablo 2. Ogretmenlerin sigara lane Ile Ilgili Davramlarm Dagilimi

Davranıslar	Say'	YOzde
5irndiye kadar sigara icine Kullanma) durumu		
Icen	189	62.4
Icmeyen	114	37.6
Giinde en az bir tane olmak iizere 6 ay veya daha uzun sure sigara icme durumu		
teen	187	61.7
Icmeyen	116	38.3
Halen sigara igme durumu		
Gunde en az bir tane veya daha fazla	133	43.9
Giinde birden az olmak Caere arasira icmiyor	31	10.2
icmiyor	139	45.9
Toplam	303	100.00

b. Arastra. icenler (Occasional Smokers) ogretmenlerin %10.2'si gunde bir sigaradan daha az icmektedir. Arastra sigara icen ogretmenlerin haftada ictikleri miktart $x = 4.8$ 'dir.

e. Icmeyenler.

e 1. Birakmis olanlar (Exsmokers) hayattnin herhangi bir doneminde en az alit ay hergun sigara icen ye arastirma sirasmda sigara icmeyen Ogretmenlerin orani %14.4¹tar.

c2. Diger icmeyenler (Other nonsmokers) Ogretmenlerin %37.6 si sigara icmeyi hic denernemistir.

'rubic) 3. Ogretmenlerin Sigaramn Zararli Etkilerine Iliskin Bilgi Durumlarına Gore Dagthmi.

Sfgara Ile f lgili Ozellikler	Say'	Yitzde
Sigaranin Zararli Etklieri		
BiLiyor	296	97.7
Bilmiyor	7	2.3
Bilgi Edinme ICaynagi		
Radyo-TV	86	28.4
Kitap-Gazete-Dergi	204	67.3
Arkadas-Yalunlar	6	2.0
Yamtstz	7	2.3
Toplam	303	100.0

Tablo 3¹'te garuldtIgil gib' figretmenlerin %97.6 si sigaranin zararh etkilerini bilmektedir ye bu bilgiyi %67.3 u kitap, gazete, dergi gibi kitle araclarindan edinrniOr. Bu bulgu kitle iletisim araglannin. saglik egitimi ye halk egitiminde onemini gastermektedir. Ancak Ogretmenlerin buyuk balurnetnii sigaranm zararlt etkilerini bildigi halde sigara icmektedir. Ogrencilerin agretmenleri rol modeli olarak gorup sigara icmeye Ozenebilecekleri gaz onune alindiginda, ogretmenlere bu konuda verilecek etkin saghk egitimi programlannin gerekliligi ortaya cikmaktadır.

Arastirmada sigara icmeye etki edebilecegi dasilmalen bazi degiskenlerle iliski aranrrustir. Ogretmenlerin medeni durumlan ile sigara icMC arasinda ($x^2 = 5.54$, $SD = 3$, $P > 0.05$), yetistikleri aile tipi ile sigara icme arasinda ($x^2 = 0.97$, $SD = 2$, $P > 0.05$) ve cinsiyetleri ile sigara icme arasmda ($x = 2.044$, $SD = 1$, $P > 0.05$) istatistiksel olarak anlamlı bir iliski saptanmamistir. Arastirma kapsamına alman ogretmenler arasinda kadın

Ogretmenler icin sigara icme orani %57.5, erkek ogretmenler icin %47.1¹dir. Bu degerlere gore kadin Ogretmenler Tiirkiye'de sigara icen kadnlara gore (%24.3) daha fazla, erkek Ogretmenler de Turkiyede sigara icen erkeklere gore (%63) daha az sigara icmektedir. Bu bulgular Bayik'in Bornova ilkokullanndaki ogretmenler arasinda yaptigi arastirma bulgularna paralellik gOstermektedir (5). cokan ve arkadaslarmin "Dust'ik ye Yuksek Sosyo Ekonomik Duzeylerde Sigara ye Alkol KuHaman "konulu arastirmalannda kadnlarda sigara icme orani erkeklere gore daha az bulunmustur (8).

Sigararun zararlan goz (mime alindigmda, arastirmada sigara icen kadin ogretmenlerin erken menapoz, osteoporoz, erken yaslanma dustik dogum agirlikh bebek dogurma, koroner kalp hastaligt actsmdart risk tasidildan (2, 5, 7, 10, 11, 22), erkek tigretmelerinde kanser terrier'. solunum problemleri, kalp hastaliklan actsmdan risk tasidiklan (1, 4, 12, 13,) ditsuntilmektedir.

SONUc VE ONERILER

Arashrmadan elde edilen verilerin degerlendirilmesi sonucunda, arastirrnaya katilan Ogretmenler arasinda sigara icrne prevelansi %54'ttir. Ogretmenlerin ⁰/043.8'i hergim, %10.2'si ara sera sigara icruel'te, %45.8'i sigara icmemektedir. %14.4'6 ise sigarayt daha 'Once icmis, sonradan birakrmstu. Sigaramn zararli etkilerine ilikin ogretmenlerin /097.6'strun, bilgisi vardir buna karstn sigara icme orantrun %54 olmasi ozellikle use dOnemi sigaraya baslama orani en yllksek ditzeyde olan ya\$ grubu Ogrencilere rot modeli olmalan aeismdan Onemlidir.

Bu sonuclar goz onime alinarak:

- * Sigarastz bir yasamin insan hakki oldugunun benimsenmesi,
- * Gereklil yasal dfizenlemeleri gidilrnesi (15. 20)
- * Tutun ve sigara ile ilgili reklamlann engellenmesi,
Toplumun baton bireyelerinin. Ozellikle toplumu etkileme Oat olan ogretmen vb. gibi bireyelerin sigaranin zararli etkileri konusunda saglik egitimi programlan kapsaminda egitilmesi,
- k)gretmenlerin sigara icrne davranist icinde olmayip, ogrencilere Orrick olmasi,
- * Halk egitiminde buyuk rolu olan turn saglik personelinin bu konuda ornek davruslar icinde olmasi ye etkin saglik egitimi vermesi Onerilebilir.

KAYNAKLAR

1. Akin M., calm H.H., GOzen N. "Akclger Kanseri Ile Sigaranin Izmir Gaps Hastaliklan Hastanesi Dergisi, Cilt-3 Sayi-5. Subat 1988, ss: 29-33.
2. Aksoy N., "Sigara Igen Annenin cocugu Nasal Olur?" Cumhuriyet Bilim Tekriik Dergisi, Sayi-73/23. Temmuz 1988.
3. A.5ut 0. "Sigara AliOcanliginin Saglik Sonuclan ye Sigaraya Kar\$1 Onlemler." Sarekli Tip Egitirni Dergisi Cilt-1, Kasim 1992.
4. Ayder A.R., "Sigara ye Mesane Kanseri" Izmir Gogus Hastaliklan Hastanesi Dergisi, CiIt-3, Sap-5, Subat 1988, ss: 17-24.
5. Bayik A. "Ilokul Ogretmenlerinde Sigara lane Yaygmliigi ye Sigarayi Birakmalanna YOnelik Saglik Egitimi." III. Halk Sagligi Kongresi Ozet Kitabı.
6. Bilir N., "Baanlabilir" Sigara Alarms, Tfirkiye Halk Sagligi Dernegi Sigara Ile Mficadele Kolu Yaymi, Sap-3, Ey101 1992. ss: 1-2.
7. Bohner M. 'Women And Tobacco" World Health Forum, Vol-11, 1990. pp: 1-2.
8. cokan S.P., ye digerleri "Du*Ok ye Yuksek Sosyoekonomik Dilzeylerde Sigara ye Alkol Kullammi" Istanbul Halk Sagligi Ballteni Sayi-11, Yi1-4, 1989, ss: 7-13.
9. Epidemiyoloji "Sigara (Tutun) Kullammi Prevelans Araştırmalannda Temel Tanimler Ve Ilgili Sorunlar" Sigara Alarmi, Turkiye Halk Sagligi Dernegi Sigara ale Mucadele Kolu Yayini Sayi-2, Haziran 1992, ss: 6-7.
10. "Evde sigara Icilmesinin Bebegin Dogum Agirligina Etkisi" Literatur Aylık Tip Dergisi, ellt-3 Arahk 1986, ss: 752-755.
11. "Fetal Tutim Sendromu" Literatur Aylık Tip Dergisi, CiIt-2, Agustos 1985, ss: 484-485.
12. Gunel 0. "Solunum Sisteminde Sigaraya Bag11 Patolojik Degi\$1klikler. "Izmir Gtigus Hastaliklan Hastanesi Dergisi, Cilt-3 Sayi 5, Subat 1988, ss: 11-16.
13. Kaptanagasi S.. Sigara Raporu Turkiye Ye0ay Cemiyeti Genet Merkezi Sel Matbaacilik, Istanbul 1992.
14. Koop C.E., "A Society Free Of Smoking by The Year 2000 ?" World Health Forum Vol-7, 1983, pp: 225-231.

15. **Mevzuat Özel Eki, Sigara Alarm' Tikiye Halk Sagligi Dernegi Sigara tie Mficatele Kolu Yayini, Özel Ek, Mart 1992. ss: 1-4.**
16. **Perim K., Guclii S., Ozacar R. "Sigara ye Akeiger Kanseri" Izmir GOGOs Hastaliklari Hastanesi Dergisi, Cilt-3, Sayi-5, Subat 1988. ss: 17-24.**
17. **PerimK., Gi410 S., Ozacar R. "Sigara ye Akeiger Kanseri" Izmir GOGfis Hastahklan Hastanesi Dergisi, Clit 3, Sap 5, Subat 1988, ss: 17-24.**
18. **PIAR, Sigara Aliskanliklan ye Sigara ile Macadele Kampanyasi Kamuoyu Arastirmasi, Ocak 1988. Sigara Alarm' TURkiye Halk Sagligi Dernegi Sigara ile Mficatele Kolu Yayini, Sayi 1, Mart 1992.**
19. **Sezer E., Aeik Y ye Arkadaslan "Elazig Iinde Corey Yapan Hemsire ye Ebelerin Sigara Konusundaki Tutum ye Davranislan" Sigara Alarm' Tfirkiye Halk Saglip. Dernegi Sigara Ile Mfteadele Kolu Yawn, Sayi 2. Haziran 1992.**
20. **Saglik Bakanligi Ulusal Saglik politikasi Taslak Dokfimaninda Sigara Sorunu. Sigara Alarms Tfirkiye Halk Sagligi Dernegi Sigara ile Mucadele Kolu Yayini, Sayi 2, Haziran 1992, ss: 8.**
21. **"Sigara Icen Kadınlar Arasinda Koroner Kaip Hastaliginin Artan Gorece ye Mutlak Riskleri." Literatur Aylık Tip Dergisi, CiIt 7, Mart 1988, ss: 130-136.**
22. **Ulufer F., "Annenin Sigara Icmesinin Fetus Uzerine Etkileri Konusunda Yapilmis Arastirrna Sonuelan" Turk Hemsireler Dergisi Cilt 40, Sayi 1-2, 1991, ss: 41.**